

8. Про затвердження Положення про загальноосвітню школу-інтернат та загальноосвітню санаторну школу-інтернат: наказ МОН України від 12.06.2003 № 363./ Офіційний вісник України. 2003. № 27. Ст. 1360.

9. Про затвердження Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку: наказ МОН України від 15.09.2008 № 852./ Офіційний вісник України. 2008. № 99. Ст. 3274.

10. Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр: наказ МОН України від 16.08.2012 № 920. / Офіційний вісник України. 2012. № 70. Ст. 2849.

11. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р. / Урядовий кур'єр. 2017. № 157.

УДК 342.56:342.3

КРАСНОГОР О.В.

# АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАХИСТ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ НОТАРІУСІВ В УКРАЇНІ

У статті визначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які впливають на захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні полягає у можливості здійснення прав та юридичних обов'язків (передбачених законодавством України) владними суб'єктами публічної адміністрації, пов'язаними із забезпеченням нормального функціонування нотаріальної діяльності публічного інтересу держави і суспільства у зазначеній сфері.

**Ключові слова:** адміністративно-правовий статус, вплив, Державна нотаріальна контора, інтереси, Міністерство юстиції, Нотаріальна палата, нотаріус, права, публічна адміністрація.

В статье определено, что административно-правовой статус субъектов публичной администрации, которые влияют на защиту прав и законных интересов нотариусов в Украине заключается в возможности осуществления прав и юридических обязанностей (предусмотренных законодательством Украины) властными субъектами публичной администрации, связанными с обеспечением нормального функционирования нотариальной деятельности публичного интереса государства и общества в указанной сфере.

**Ключевые слова:** административно-правовой статус, влияние, Государственная нотариальная контора, интересы, Министерство юстиции, Нотариальная палата, нотариус, права, публичная администрация.

The article stipulates that the administrative and legal status of the subjects of public administration influences on the protection of the rights and lawful interests of notaries in Ukraine is the ability to exercise the rights and legal obligations (as foreseen by the legislation of Ukraine) by the authorities of the public administration, ensuring the normal functioning of the notarial activity of the public interest of the state and society in this area.

**Key words:** administrative-legal status, influence, state notary office, interests, Ministry of Justice, Notary Chamber, notary, law, public administration.

**Постановка проблеми.** Визначення адміністративно-правового статусу по праву займає провідне місце у сфері адміністративного права. На цьому етапі становлення нашої держави права та законні інтереси нотаріусів мають тенденцію часто порушуватись, а суб'єкти публічної адміністрації так чи інакше впливають на це завдяки своїм владним повноваженням. Тому визначення прав та обов'язків суб'єктів публічної адміністрації мають важливе значення для з'ясування спектра їхньої діяльності в нотаріальній сфері.

Ця тема стала особливо актуальною ще й тому, що наразі Мін'юст взявся розчищати український ринок нотаріальних послуг. Нині майже 200 нотаріусам і держреєстраторам анульований або припинений доступ до Держреєстру майнових прав на нерухоме майно та Єдиного держреєстру юросіб, фізосіб-підприємців та громадських формувань [1]. А як ми знаємо Мін'юст має особливий владний вплив та контроль на нотаріальні органи.

Таким чином, усі ці складові і зумовлюють актуальність цього питання.

**Виклад основних положень.** У найбільш загальному змісті під статусом (від латинського *status* – положення, становище) розуміється правове положення (сукупність прав і обов'язків) фізичної чи юридичної особи [2, с. 1263]. Якщо звернутися до тлумачного словника української мови, то там слово статус визначається, як певний стан чого-небудь (становище, стан.) [3, с. 420].

Н. Панов у своїх роботах визначає статус посадової особи як юридичну форму соціального положення робітника державного апарату. У широкому сенсі включає правосуб'єктність посадової особи, юридичні державно-владні повноваження, права й обов'язки, юридичну відповідальність. Правосуб'єктність посадової особи охоплює зміст якостей і здібностей людини, які вимагає законодавство від кандидата на обіймання управлінської посади в державному апараті. Правосуб'єктність виступає юридично обов'язковим чинником для отримання правового статусу посадової особи (у вузькому значенні). В останньому значенні статус посадової особи включає сукупність державних повноважень прав та обов'язків і юридичну відповідальність. Повноваження кваліфікуються як визначений синтез прав і обов'язків державного службовця. Загальний зміст юридичної відповідальності посадової особи втілюється в тому, що вона порівняно з іншими суб'єктами є більш жорсткою [4, с. 154].

М. Горбач вважає, що правовий статус суб'єктів публічної адміністрації – це взаємопов'язаний комплекс юридично закріплених завдань (функцій), обов'язків та прав, коли вони можуть діяти виключно відповідно до другого принципу правового регулювання «заборонено все крім того, що дозволено законом», характеризуються посиленою юридичною відповідальністю (негативного характеру, що накладається на суб'єктів публічної адміністрації), а також владною компетенцією, що вони реалізують, і яка має загальний, універсальний характер для всіх однорідних учасників адміністративно-правових відносин [5].

Але найбільш широко адміністративно-правовий статус особи розкрив В. Галунько, який вважає, що адміністративно-правовий статус особи – це сукупність юридичних засобів, які характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Визначальними для аналізу адміністративно-правового статусу особи є такі юридичні інститути: 1) публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) правосуб'єктність особи; 3) адміністративна відповідальність; 4) у деяких випадках – дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної адміністрації [6].

На нашу думку, найбільш вдалу позицію щодо окресленої проблематики займає та група вчених, які розглядають зміст адміністративно-правового статусу особи, включаючи до його складу суб'єктивні права, юридичні обов'язки особи в сукупності з такими додатковими елементами, як правосуб'єктність та адміністративна відповідальність, а в деяких випадках і дисциплінарна відповідальність.

Тому основне завдання цієї статті полягає в тому, щоб на основі аналізу законодавства України та теоретичних положень науки адміністративного права розкрити адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які впливають на захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні.

Першим основним органом, що здійснює вплив на захист прав та законних інтересів нотаріусів, виступає Міністерство юстиції України (Мін'юст). Відповідно до ст. 2 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» діяльність Міністерства юстиції ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності. Міністерство діє за принципом єдиноначальності. Підприємства, установи та

організації, що належать до сфери управління міністерства, не можуть здійснювати владні повноваження, крім випадків, визначених законом [7].

Мін'юст стосовно нотаріату має дуже багато делегованих повноважень, відповідно це визначено п. 69 ст. 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України»: здійснює державне регулювання нотаріальної діяльності, зокрема встановлює умови допуску громадян та посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, передбачених законом (далі – уповноважені особи), до провадження нотаріальної діяльності, здійснює контроль за організацією нотаріату та нотаріальної діяльності уповноважених осіб, керівництво державними нотаріальними конторами, перевіряє організацію нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства, видає та анулює в установленому законом порядку свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, видає уповноваженим особам свідоцтво про право на вчинення нотаріальних дій щодо оформлення спадкових прав, встановлює порядок виготовлення та знищення печатки приватного нотаріуса, вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та уповноважених осіб; затверджує порядок проходження стажування уповноваженими особами, порядок проведення перевірки організації нотаріальної діяльності державних, приватних нотаріусів та уповноважених осіб, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства, порядок підвищення кваліфікації працівників органів нотаріату, нотаріусів, помічників нотаріусів та уповноважених осіб, встановлює правила професійної етики нотаріусів, здійснює аналітично-методичне забезпечення нотаріальної діяльності, узагальнює та регулює нотаріальну практику, готує для нотаріусів та уповноважених осіб роз'яснення з питань, що належать до компетенції Міністерства [8].

Із вищезазначеного можна визначити основні права, якими користується Мін'юст у сфері регулювання діяльності нотаріату: перевіряє дотримання порядку, здійснює контроль та керівництво над державними нотаріальними конторами, видає свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, підвищує кваліфікацію нотаріусів, встановлює правила професійної етики нотаріусів, здійснює аналітично-методичне забезпечення нотаріальної діяльності. Таким чином, за допомогою цих прав Мін'юст контролює правильність та законність діяльності нотаріусів, а також здійснює інші функції, пов'язані з діяльністю нотаріусів.

Згідно із вищезазначеним адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України у сфері впливу на забезпечення прав та законних інтересів нотаріусів полягає в адміністративних правах та обов'язках у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності, а також в наданні адміністративних послуг структурними підрозділами цього Міністерства з метою контролю та врегулювання діяльності нотаріату.

У Законі України «Про нотаріат» містяться положення про видачу та анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, що має досить важливе значення крізь призму нашого дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, які впливають на захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні. Свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю видається Міністерством юстиції України на підставі рішення кваліфікаційної комісії нотаріату. Відмова у видачі свідоцтва може бути оскаржена до суду в місячний строк з дня її одержання. За видачу свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю вноситься плата, розмір якої встановлюється Кабінетом Міністрів України [9].

Крім того, Кабінет Міністрів України встановлює розмір плати, яку вносять за видачу свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності. Міністерство юстиції може анулювати свідоцтво про право на здійснення нотаріальної діяльності (ст. 12 Закону): 1) з власної ініціативи нотаріуса; 2) за поданням Міністерства юстиції Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у випадках: а) втрати громадянства України або виїзду за межі України на постійне проживання; б) винесення щодо нотаріуса обвинувального вироку суду, який набрав чинності; в) винесення ухвали про застосування щодо нотаріуса примусових заходів медичного характеру, що набрала законної сили; г) винесення постанови про припинення щодо нотаріуса кримінальної справи з не реабілітуючих підстав; ґ) винесення рішення суду, що набрало законної сили, про обмеження дієздатності особи, яка виконує обов'язки нотаріуса, визнання її недієздатною або зниклою безвісти, оголошення її померлою; д) неодноразового порушення нотаріусом чинного законодавства під час вчинення нотаріальних дій або грубого порушення закону, яке завдало шкоди інтересам держави, підприємств, установ, організацій, громадян, невідповід-

ності нотаріуса посаді, яку він обіймає, внаслідок стану здоров'я, що перешкоджає нотаріальній діяльності [8].

Рішення про анулювання свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності може бути оскаржене до суду в місячний термін з дня його одержання. Для захисту соціальних і професійних прав нотаріуси можуть об'єднуватися в загальнодержавні, міжнародні спілки та асоціації. Тому для цього в Україні існує Нотаріальна палата, яка захищає професійні інтереси нотаріусів. Об'єднання нотаріусів здійснюють методичну та видавничу роботу, можуть створювати спеціальні фонди й діють відповідно до своїх статутів.

У сучасному законодавстві України існують вимоги щодо кваліфікаційної комісії нотаріату та порядку її роботи. Для визначення рівня професійної підготовленості осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю, при Головному управлінні юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управліннях юстиції в областях, містах Києві та Севастополі утворюються кваліфікаційні комісії нотаріату. Положення про кваліфікаційну комісію нотаріату затверджується Міністерством юстиції України. Строк повноважень кваліфікаційної комісії нотаріату становить три роки починаючи з дня видання наказу про її утворення. Після проходження стажування особи, які мають намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, допускаються кваліфікаційною комісією нотаріату до його складання. Порядок проведення кваліфікаційних іспитів установлюється Міністерством юстиції України. На підставі результатів складеного іспиту кваліфікаційна комісія нотаріату приймає рішення про внесення Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі подання до Міністерства юстиції України про видачу свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Особи, які не склали кваліфікаційний іспит, допускаються до його повторного складання не раніше ніж через один рік. Особа, приватна нотаріальна діяльність якої протягом трьох років після отримання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю не була зареєстрована і яка не працювала нотаріусом, консультантом державної нотаріальної контори чи помічником (консультантом) приватного нотаріуса, не була посадовою особою, яка здійснює керівництво та контроль за діяльністю нотаріату, до подання заяви про реєстрацію нотаріальної діяльності має підтвердити свою кваліфікацію шляхом складання кваліфікаційного іспиту в установленому Міністерством юстиції України порядку [9].

Кваліфікаційна комісія нотаріату: 1) вирішує питання про допуск або відмову в допуску до складання кваліфікаційного іспиту; 2) приймає кваліфікаційні іспити на право на зайняття нотаріальною діяльністю. Рішення кваліфікаційної комісії може бути оскаржене до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції України в місячний строк з дня вручення його копії заінтересованій особі або до суду. Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату затверджується Кабінетом Міністрів України [9].

Державні нотаріальні контори створюються і ліквідуються Міністерством юстиції України. Штати державних нотаріальних контор затверджуються Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі в межах встановленої для державних нотаріальних контор штатної чисельності і фонду заробітної плати. Державна нотаріальна контора є юридичною особою, яка створюється та реєструється у встановленому законом порядку. Очолює державну нотаріальну контору завідуючий, який призначається із числа осіб, які мають свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Призначення на посаду державного нотаріуса і завідуючого державною нотаріальною конторою та звільнення з посади проводиться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі. Керівництво державними нотаріальними конторами здійснює Міністерство юстиції України через Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі [9].

Таким чином, адміністративно-правовий статус державної нотаріальної контори полягає в здійсненні адміністративних прав та юридичних обов'язків, наділених їй Міністерством юстиції України для визначення рівня професійної підготовленості осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю та вирішення питання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Далі перейдемо до основної мети діяльності Української нотаріальної палати, яка є об'єднанням на професійній основі зусиль нотаріусів для задоволення та захисту їхніх законних про-

фесійних, соціальних та інших спільних інтересів, сприяння підвищенню їхнього професійного рівня, вдосконаленню правової допомоги, що надається органами нотаріату громадянам, підприємствам і організаціям, охороні їхніх інтересів у разі заподіяння шкоди внаслідок незаконних дій нотаріусів [10].

Основними завданнями Української нотаріальної палати є: 1) підвищення ролі нотаріату в умовах формування в Україні ринкових відносин, престижу професії нотаріуса, створення умов для активної діяльності членів нотаріальної палати на основі єдності їхніх професійних інтересів; 2) сприяння вдосконаленню діяльності нотаріусів – членів Української нотаріальної палати щодо правового обслуговування громадян, підприємств і організацій; 3) надання членам Української нотаріальної палати методичної та інформаційної допомоги; 4) забезпечення захисту законних соціальних інтересів членів палати, реалізації їхніх прав; 5) сприяння у захисті інтересів громадян та організацій у разі заподіяння їм шкоди з вини нотаріуса; 6) сприяння розвитку міжнародних зв'язків з метою зміцнення наукових і професійних контактів членів нотаріальної палати, обміну досвідом, співробітництва з міжнародними організаціями нотаріату [10].

Українська нотаріальна палата може входити до Спільки юристів України, інших громадських організацій, зокрема міжнародних, як колективний член [10].

Для здійснення своїх цілей Українська нотаріальна палата у встановленому порядку: 1) подає до державних або місцевих органів державної влади і управління пропозиції із вдосконалення діяльності нотаріату; 2) сприяє науковому розробленню питань вдосконалення нотаріальної діяльності, впровадженню ефективних форм обслуговування; 3) аналізує нотаріальну практику, спільно з Міністерством юстиції України готує методичні рекомендації з питань застосування чинного законодавства під час вчинення нотаріальних дій, надає нотаріусам необхідну інформаційну допомогу; 4) самостійно або спільно з державними органами і громадськими організаціями проводить конференції, семінари та інші заходи, сприяє підвищенню кваліфікації нотаріусів, забезпеченню їх відповідною літературою по всіх напрямках діяльності, організує професійну підготовку юристів до роботи в органах нотаріату; 5) займається видавничою діяльністю; 6) організує професійні і наукові контакти членів нотаріальної палати з нотаріусами зарубіжних країн, укладає відповідні угоди, здійснює обмін делегаціями нотаріусів; 7) створює у встановленому законодавством порядку госпрозрахункові установи і організації із статусом юридичної особи; 8) утримує об'єкти соціально-культурного та іншого призначення; 9) утворює цільові фонди; 10) заохочує членів палати за активну роботу, вносить пропозиції у відповідні органи влади і управління про нагородження членів нотаріальної палати, надає їм матеріальну та іншу допомогу [10].

Уваги потребують питання структуризації Української нотаріальної палати, аналізу діяльності її відділень, внесення необхідних змін до Статуту та положень про відділення Української нотаріальної палати, забезпечення належного контролю за виконанням рішень конференцій та ради, вдосконалення заходів щодо підвищення професіоналізму нотаріусів, їх помічників і стажистів, підготовка нової концепції видавничої діяльності Української нотаріальної палати [11].

Видатним досягненням Української нотаріальної палати є розроблення та прийняття Кодексу професійної етики нотаріусів України. 17 листопада 2007 р. рішенням Конференції Української нотаріальної палати було затверджено Кодекс професійної етики нотаріусів України [12].

В основу Кодексу було покладено Етичний кодекс нотаріусів Європи та заповіді Міжнародного союзу нотаріату. Він покликаний сприяти сумлінному виконанню нотаріусами свого професійного обов'язку, розумінню нотаріальною спільнотою публічно-правового призначення та відповідального характеру нотаріальної діяльності, а, отже, і підвищенню авторитету нотаріату та репутації нотаріусів [12].

У зв'язку з вищезазначеним, адміністративно-правовий статус Нотаріальної палати України полягає в правах та юридичних обов'язках, пов'язаних із представництвом професійних інтересів нотаріусів у державних органах, захистом професійних інтересів та соціальних прав нотаріусів, сприянням до підвищення професійного рівня нотаріусів і здійсненням інших делегованих функцій, пов'язаних із задоволенням прав та законних інтересів нотаріусів.

Таким чином, можемо зробити наступні **висновки**: а) адміністративно-правові відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації у сфері забезпечення прав та законних інтересів нотаріусів, в основному є управлінськими (владно-розпорядчими): у вузькому розумінні органи державного управління наділені владною компетенцією, а нотаріуси зобов'язані виконувати їхні законні вимоги; поряд із цим у широкому підході сторони адміністративно-правових відносин завжди мають суб'єктивні права та несуть юридичні обов'язки, які взаємопов'язані між

собою: кожному суб'єктивному праву однієї сторони відповідає юридичний обов'язок іншої, і навпаки; б) адміністративно-правові відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації у сфері забезпечення прав та законних інтересів нотаріусів у широкому розумінні, – це форма соціальної взаємодії публічної адміністрації (Міністерства юстиції України і підпорядкованих йому органів на місцях) та об'єктів публічного управління (приватними і державними нотаріусами, а в деяких випадках особами, які до них звертаються), що виникає на підставі адміністративно-правих норм, з метою забезпечення прав та законних інтересів нотаріусів, інших осіб, що з ними пов'язані та нормального функціонування публічних інститутів держави і громадянського суспільства у цілому.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які впливають на захист прав і законних інтересів нотаріусів в Україні, полягає у можливості здійснення прав та юридичних обов'язків (передбачених законодавством України) владними суб'єктами публічної адміністрації, пов'язаними із забезпеченням нормального функціонування нотаріальної діяльності публічного інтересу держави і суспільства у зазначеній сфері.

**Список використаних джерел:**

1. В Україні йде «чистка» нотаріусів: чи виростуть ціни і чого чекати. Сьогодні. 2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/v-ukraine-idet-chistka-notariusov-vyrastut-li-ceny-i-chego-zhdut-1059926.html>.
2. Абашидзе И., Азимов П., Александров А. и др. Советский энциклопедический словарь. Москва: Сов. Энциклопедия. 1990. 1632 с.
3. Яременко В., Сліпущко О. Новий словник Української мови. Київ: видавництво Аконті. 2008. Т.3: П–Я. 862 с.
4. Панов Н. та ін. Словник термінів по теорії держави та права: Харків: Основа. 1997. 180 с.
5. Горбач М. Адміністративно-правовий статус суб'єктів права: теорія і практика. Дис. на здобуття наук. ступ. кандидата юр. наук. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ. 2017. 219 с.
6. Галунько В., Курило В., Короед С. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право. Херсон: ХМД. 2015. 272 с.
7. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України від 2011 р., № 38, стор. 1696, стаття 385.
8. Положення про Міністерство юстиції України: затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014. № 228. Урядовий кур'єр. 2015. № 24.
9. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України 1993 р., № 39, стаття 383.
10. Статут Української нотаріальної палати. Українська нотаріальна палата. 2011. URL: <http://palata.notariat.org.ua/aboutunp/about/doc/118.html> –11. Організація діяльності Української нотаріальної палати. Апеляція – правовий портал. 2017. URL: <http://apelyacia.org.ua/node/9196>.
12. Кодекс професійної етики нотаріусів України. Українська нотаріальна палата. 2017. URL: <http://palata.notariat.org.ua/news/168.html>.